

સાહિત્યકાર લૂક ફાધર વર્ગીસ પૉલ

મારી પાસે આવતા સાહિત્યનાં અને પત્રકારત્વનાં વિધ્યાથીર્-વિધ્યાથીર્ઓને હું કહું છું કે ગુજરાતી ભાષામાં પ્રભુત્વ મેળવવા માટે તમે બાઇબલના નવા કરારમાં સંત લૂકના બે ગંથો વાંચો. લૂકના બે ગંથો નવા કરારનો લગભગ ચોથો ભાગ રોકે છે. લૂકની ભાષા સરળ અને પ્રવાહી છે.

મૂળ ગીકમાં લખેલી લૂકની બંને રચનાઓ આપણને શ્રેષ્ઠ કોટિના સાહિત્યનો ખ્યાલ આપે છે. ગુજરાતી ભાષામાં પણ અનુવાદ ક્ષેત્રે પ્રથમ કોટિના સાહિત્યકાર ગણાતા સ્વ. નગીનદાસ ના. પારેખ અને ઈસુદાસ કવેલીએ બાઇબલનો અનુવાદ કયોર્ છે. તેમણે લૂકની સાહિત્યિક રચનાઓની ગુણવત્તા જાળવી છે.

નવા કરારમાં લૂકે ત્રીજો શુભસંદેશ અને 'પ્રેષિતોનાં ચરિતો' એમ બે ગંથો લખ્યા છે. સંત પાઉલે પોતાના કલોસ્સાના ધર્મસંઘ પરના પત્રમાં લૂક માટે "વહાલા વૈદ લૂક" (કલોસ્સા ૪,૧૪) કહ્યું છે. ચાર શુભસંદેશો લખનારાઓમાં લૂકના જીવન વિશે આપણે પ્રમાણમાં ઓછું જાણીએ છીએ. નવા કરારની અંદર લૂકનું નામ ફક્ત ત્રણ વાર જ આવે છે : કલોસ્સા પરના પત્રમાં "વહાલા વૈદ લૂક" (કલોસ્સા ૪, ૧૪), ૨ તિમોથી પ્રત્યેના બીજા પત્રમાં "લૂક એકલો મારી સાથે છે" (૨ તિમોથી ૪,૧૧) અને ૩, ફિલેમોન પરના પત્રમાં "લૂક પણ તમને વંદન પાઠવે છે" (ફિલે.૨૪) - આમ લૂક વિશે ત્રણ જ ઉલ્લેખો મળે છે.

પણ આપણે લૂક વિશે એમણે લખેલા બે ગંથોમાંથી તેમ જ પ્રથમ સદીના ઇતિહાસ તથા ખ્રિસ્તી પરંપરામાંથી થોડુંઘણું જાણીએ છીએ. પારંપરિક માન્યતા પ્રમાણે લૂકનો જન્મ ગીસમાં સિરિયાની તે વખતની રાજધાની અંત્યોખમાં થયો હતો. લૂક વ્યવસાયે વૈદ હતા. બાઇબલના પંડિતો માને છે કે લૂક ધનિક હોવા જોઈએ. એટલે જ તેઓ પાઉલના ઉપયોગી સાથીદાર તરીકે એમની સાથે પ્રેષિત કાયોર્ માટે લાંબી મુસાફરી ખેડી શક્યા છે.

લૂકનું લખાણ ઘોષણા કરે છે કે તેઓ ભણેલા અને જ્ઞાની માણસ હતા. તેમની નિરીક્ષણ શક્તિ તથા જોયેલી-સાંભળેલી વાતને ચોકસાઈથી રજૂ કરવાની વિશેષ આવડત એમના લખાણમાં છતી થાય છે.

'પ્રેષિતોનાં ચરિતો'માં લૂકે ઈસુના સંદેશની ઘોષણા કરવા માટે પાઉલ સાથે કરેલી મુસાફરીની વાત 'અમે'થી કરી છે. બાઇબલના પંડિતો માને છે કે લૂકે 'અમે'થી કરેલી બધી વાતો એમણે પોતાની નાઈપોઈમાં નાઈધેલી પાઉલ સાથે કરેલી મુસાફરીની વાતો છે. આ

રીતે આપણને પ્રેષિતોનાં ચરિતોના 'અમે' વાળા ઉતારાઓમાં (૧૬, ૧૦-૧૭; ૨૦,૫-૧૫; ૨૭, ૧-૩૭ અને ૨૮, ૧-૧૪) લૂકની પાઉલ સાથેની મુસાફરીનાં વર્ણનો મળે છે.

મુસાફરીનાં આ વર્ણનોમાંથી આપણે જાણીએ છીએ કે લૂક પાઉલની બીજી પ્રેષિતિક મુસાફરી દરમિયાન ત્રોઆસથી નીકળી વહાણમાગેર સીધા સામુથાસ ગયા, અને ત્યાંથી તિયાપોલિસ ગયા, અને ત્યાંથી મકદોનિયા પ્રાન્તના મુખ્ય શહેર ફિલિપ્પી ગયા (જુઓ પ્રેષિતોનાં ચરિતો ૧૬, ૧૧-૧૨).

છએક વર્ષ પછી પાઉલની ત્રીજી પ્રેષિતિક મુસાફરી દરમિયાન લૂક પાઉલ સાથે ફિલિપ્પીમાંથી યરૂશાલેમ પરત આવ્યા અને પાઉલની છેલ્લી મુસાફરી દરમિયાન લૂક પાઉલ સાથે કૈસરિયાથી છેક રોમ ગયા. રોમ ખાતે પાઉલ બંધનમાં રહ્યા હતા. તે સમગ્ર સમય દરમિયાન લૂક પાઉલ સાથે રોમમાં રહ્યા હતા.

લૂકના શુભસંદેશમાં કે 'પ્રેષિતોનાં ચરિત'માં પાઉલની શહાદત (ઇ.સ.૬૪)ની વાત નથી. એટલે બંને ગંથ પાઉલની શહાદત પહેલાં લખાયા હશે એવું મનાય છે. છતાં શુભસંદેશમાં યરૂશાલેમના વિનાશની (ઇ.સ.૭૦)ની વાત (લૂક ૧૯, ૪૧-૪૪) સૂચવે છે કે કદાચ યરૂશાલેમના વિનાશ પછી લૂકે પોતાના શુભસંદેશનું લખાણ પૂરું કર્યું હશે. બંને ગંથોના લેખક લૂક હોવા અંગે કોઈ ખાસ વિવાદ નથી. પ્રથમ સદીના ખ્રિસ્તી ઇતિહાસને લગતા કેટલાક દસ્તાવેજો તેમ જ પારંપરિક માન્યતાઓ મુજબ લૂકે મૂળ ગ્રીક ભાષામાં બંને ગંથો રચ્યા છે અને ૮૪ વર્ષની ઉંમરે મૃત્યુ પામ્યા.

લૂકના બંને ગંથોમાંથી આપણે જાણીએ છીએ કે એક વૈદ તરીકેનું શિક્ષણ અને તબીબી સેવા લૂકને પ્રથમ પંકિતના ઇતિહાસકાર પણ બનાવે છે. તેમની પંડિતાઈ અને સમગ્ર પરિસ્થિતિને પામવાની વિદ્વત્તા લૂકનાં લખાણોમાં પ્રગટ થઈ છે. નવા કરારનાં બીજાં લખાણોની સરખામણીમાં 'લૂકકૃત શુભસંદેશ' અને 'પ્રેષિતોનાં ચરિતો'માં આપણને ઉચ્ચ કોટિનું સાહિત્ય મળે છે. એટલે લૂકકૃત શુભસંદેશને દુનિયાનાં બધાં પુસ્તકોમાં સર્વશ્રેષ્ઠ ગંથ ગણવામાં આવે છે.

લૂકકૃત શુભસંદેશની કેટલીક વિશિષ્ટતાઓ ખાસ નોંધપાત્ર છે. એક, લૂકે ઈસુનાં કાર્ય અને શિક્ષણને વિશ્વવ્યાપક દૃષ્ટિએ અને સાર્વત્રિક રૂપે રજૂ કર્યાં છે. માથ્થીકૃત શુભસંદેશમાં ઈસુની વંશાવલી અબાહમથી શરૂ થાય છે. પણ લૂકકૃત શુભસંદેશમાં લેખકે ઈસુની વંશાવલીને આદિમાનવ આદમ સુધી લઈ જવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. (જુઓ લૂક ૩, ૨૩-૩૮). "સમસ્ત માનવજાત ઈશ્વરને હાથે થયેલું ઉદ્ધારકાર્ય જોવા પામશે" (લૂક ૩, ૬) એ વાતની લૂકે પોતાના સમગ્ર શુભસંદેશમાં ભારપૂર્વક ઘોષણા કરી છે.

બે, લૂકકૃત શુભસંદેશમાં આપણને ઈસુના વ્યક્તિત્વ અને એમની હૃદય-વિશાળતાનો ખાસ ખ્યાલ આવે છે. દાખલા તરીકે ફક્ત લૂકકૃત શુભસંદેશમાં જ આપણને ભલા શમરૂનીની વાત, (લૂક ૧૦,૨૫-૩૭) ખોવાયેલા દીકરાનું દૃષ્ટાંત (લૂક ૧૫,૧૧-૩૨) અને સાથે કૂસે લટકાયેલા ગુનેગારને ઈસુએ આપેલી માફી, (૨૩, ૩૯-૪૩) વગેરે બાબતો મળે છે. તેમાં આપણને ઈસુનું આગવું વ્યક્તિત્વ તથા તેમના હૃદયની વિશાળતા જણાઈ આવે છે.

ત્રણ, લૂકકૃત શુભસંદેશની ત્રીજી વિશેષતા એ છે કે આપણે એમાં બાળકો અને સ્ત્રીઓ પ્રત્યેની ઈસુની વિશેષ સંવેદના જોઈ શકીએ છીએ. લૂકકૃત શુભસંદેશમાં આપણને ઘણાં સ્ત્રીપાત્રોનાં એટલે મરિયમ, એલિસાબેત, હાન્ના, મગ્દલાવાળી મરિયમ, ખૂસાની વહુ યોહાન્ના, સુસાન્ના વગેરે નામો મળે છે. લૂકની બાળકો માટેની વિશેષ પસંદગી તેમણે કરેલા ઈસુના બાળપણના વર્ણનમાં તેમજ બાળકો અંગેના ઘણા ઉલ્લેખમાં આપણે જોઈ શકીએ છીએ.

ચાર, લૂક ઈસુને ભીડભંજન પ્રભુ તરીકે રજૂ કરે છે. એમાં ગરીબગુરબાઓ અને પાપીઓ પ્રત્યેની ઈસુની કરુણા અને માફીનું આપણને દર્શન થાય છે. પતિત સ્ત્રીની વાત (લૂક ૭, ૩૬-૫૦) તથા જાખ્ખીનો પ્રસંગ (લૂક ૧૯, ૧-૧૦) આ વાતના પુરાવા છે.

પાંચ, ફક્ત લૂકકૃત શુભસંદેશમાં જ આપણને ત્રણ મુક્તિગાન મળે છે: મરિયમનું મહિમાગાન (લૂક ૧, ૪૬-૫૫), ઝખરિયાનું ગીત (લૂક ૧, ૬૮-૭૯) અને સિમોને કરેલી ઈશ્વરની સ્તુતિ (લૂક ૨, ૨૯-૩૨). આ ત્રણ ગીતો દુનિયાભરની ધર્મસભામાં ઉપાસના વિધિ અને પ્રાર્થનાના ભાગરૂપે આપણે વાપરીએ છીએ.

ટૂંકમાં કહીએ તો પવિત્ર આત્મા પ્રેરિત લૂકકૃત શુભસંદેશમાં સાહિત્યકાર લૂકની આગવી છાપ આપણે જોઈ શકીએ છીએ.

ખિસ્તી લોકો ધર્મસભામાં લૂકને તબીબોના અને તબીબી સેવામાં રોકાયેલા સૌ લોકોના રક્ષક સંત માને છે.